

erdiko kaira

Antzerkia

Joseba Sarrionandia

Lagun antzeztua

Azkenaldian Joseba Sarrionandiaren testuek hainbat proiekturen eskutik ezagutu dute oholtza eta herriz herriko publikoa. Poesia taularatu da batik bat, baina baita narraziogintzako testuak ere. Zer dute Joseba Sarrionandiaren lanek antzerkirako baliagarriak izateko?

OIER GUILLAN

EZ LITZATEKE URRUNERA JO BEHAR erantzuna topatzeko: hasteko eta behin kalitate literarioa, eta harekin batera belaunaldiz belaunaldi irakurria izatera eraman duen komunikatzeko gaitasuna. Zerrenda luzea osatu behar genuke Sarrionandiaren poemak musikatu dituzten bakarlari eta taldeak zenbatzeko, eta azkenaldian antzokietako ikuslegoa ere liluratu dute haren berbek.

Zabaldu berri dugun urte honetan beteko dira hogeita bost Joseba Sarrionandiak ihes egin zuenetik. Memoria kolektiboan iltzatu-

rik gelditu den gertaerak luzez elikatu du haren izenaren itzala. Sarrionandia bere bide propioa aukeratuta bilakatu da irakurleon memoriaren maparen parte, horregatik itzultzen gara irakurleok, entzuleok, ikusleok behin eta berriz haren testuetara, guk ere nolabaiteko aukera eginez, gurea izan daitekeen haren bidean.

Bestetik, Joseba Sarrionandia ote da egungo euskal egilerik taularatuen? Arte eszenikoen munduan ez da beti erraza izaten egon badauden testuen berri izatea, eta

ARGIA

teatro idazleak gutxitan izaten dira talde bateko kide. Egun idazten diren antzerkiak bat egiten dute teatrogileen kezkekin? Eta publikoarenekin? Poesiak testu gisa izan dezakeen irudien jarioak eta malgutasun estetikoak zerikusia izan dezakete agian ikuskizunaren gidoiak poemekin osatzeko aukerarekin.

Laborategiko esperientzia

Gaitzerdi taldeko Borja Ruizek hainbat esperientzia izan ditu berriki Joseba Sarrionandiaren testuetan oinarrituta. Batetik *Han izanik bona nai* izeneko antzezlanari landu du Apurka taldearekin, eta bestetik *Euria esan eta euria erortzea* izeneko Kabia laborategiarekin. Orain bi urte eta erdi sortu zenetik lanerako ildo ugari azaleratu dira Kabian: ahots-kantua, teatro-testua, clowna... horiez gain irudi poetikoari garrantzi handia eman diote beti. Taldekideen joera estetikoak arakatzu topatu zuten kontatu nahi zuten istorioa: patio bat izango zen espazio dramatiko. Ruizek oroitzuten duenez galdera bat planteatu zuten: “Patio arrunt batetik egunero pasatzen diren pertsonaia grisei haurtzaroko begiak janzten badizkiegu, nola begiratu diote bizitzari?”. Momentu horretan Sarrionandiaren imaginarioa agertu zitzaigun. Sarriren obra osoa irakurri eta bere hainbat testu kontatu nahi genuen; istorioa oso ondo egokitzen zirela konturatu ginen”. Ruizen esanetan jasotako irudietatik eraiki zituzten proposamen estetikoak. “Adibidez *Hil egin da organista* poematik leihoak pertsonaia bihurtzeko ideia ateratu genuen”. *Itzalararekin solasean* eta *Bere itzalaren kidea* testuetatik bi pertsonaia sortu zituzten. “Alde batetik, ikuskizunaren ildoak eramango zuena, Sar izeneko, Sarriren nolabaiteko *alter ego* eszenikoa. Bestetik, haren itzala, beltzez jantzitako pertsonaia”. Badaude beste testu batzuk, patioaren biztanleen bakardadea eta inkomunikazioa jorratzen dituztenak, *Bakardadea* ipuin laburra, *Denboraren fabrikazioa* testua edo *Dena berdin* poema adibidez.

Ikuskizunari titulua eman dion testua ere badago, hainbat pertsonaia euren haurtzarora gogoratzen duten unean. “Egoera horretan, batek galdetzen dio besteari ‘Zoriona, ba al dakizu zer den hori? Euria esan eta euria erortzea’. Patioko biztanleek euren haurtzarora gogora ekartzen dutenean, orduan bakarrik dute komunikazio zuzena”. Zerrenda luzea da, *Lagun izoztua* liburutik, kasu, istorioa baino metafora hartu dute, eta *Hitzaren ondoreza* liburutik *Gosearen mendekua* eta *Zigarro kearen teoria*. Ruizek argi du zein den Sarrionandiaren literaturak beren antzerkiari egin dion ekarpena: “Batetik, komunikazio sinplea eta

LE PETIT THÉÂTRE DE PAIN

Goian, Le Petit Théâtre de Pain taldearen *Aulki hutsa* laneko une bat; eskuinean berriki, Kabia laborategiaren *Euria esan eta euria erortzea* laneko irudi bat. Biak ere, azken urteetan agertokietan ikusi ahal izan diren beste zenbait obra bezala, Joseba Sarrionandiaren testuetatik abiatuta egin dituzte.

zuzena, gogoeta sakonak gordetzen dituen; bestetik, absurdoaren eta surrealismoaren kutsu existentzialista, harrigarria eta batzuetan dibertigarria dena”. Ikuskizuna gaztelaniaz eta euskaraz estreinatzeko asmoa dute.

Sarri dantzatzu

Kukai taldeak, Tanttakarekin egin duen ibilbidean nolabaiteko heldutasuna suposatzen duen formatu handiko hirugarren lana prestatzerakoan egin du topo Sarrionandiarekin. Hasieran hainbat egileren poesiarekin lan egiteko asmoa bazuten ere, Sarrionandiaren testuek hainbesteko pisua hartu zuten, arreta osoa eskaintzea erabaki zutelarik, ikuskizuna *Hmy illa nyha majah yahoo* liburuaren lehenengo bi hitzekin izendatuz. 2009an saio ugari egin dute, eta Jon Maya Kukaiko dantzari eta koreografoak dioenez Sarriren poesiak badute publikoarekiko gertutasuna sortzeko ahalmena. “Aurtengo esperientzia eta gero esan deza-

Poetikaren dramaturgia eta dramaturgiaren poetika

Teatroaren kontzepzioa XX. mendeko abangoardien haritik aldatzen hasi zelarik, poetika eta dramaturgia ezberdinen arteko harremanen loturak topa litezke han-hemenka. Antton Lukuk esan zuen behin gero eta urrunago ikusten duela bere burua teatro-testuaren kontzeptutik, eta gertuago jaso duela hitzarena baino poetikaren eragina, joko sinbolikoarena. Borja Ruizek ere ikusten du hor gogoeta-gaia: "Teatroaren lengoia garaikideak badauka joera ildo narratiboak apurtzeko (hasiera, korapiloa eta bukaera estruktura apurtzeko) eta narrazioen mixturak jorratzeko, egoera baten ikuspuntu ezberdinak planteatzeko. Geure kasuan hola da: istorio narratibo bat baino, egoera poetiko bat (esanahi anitzak dituen) hartzen dugu eta berau, hitzaren bitartez, irudiaren bitartez eta soinuaren bitartez jorratzen dugu. Horrekin idazkera klasikoarekin kon-

paratuta bestelako erritmoa sortzen da. Geure sorkuntzen erritmoak lotura handiagoa du poesiak daukan erritmoarekin antzerki obra edo eleberrienarekin baino".

Dantzari dagokionez gorputza metaforak eta irudiak sortzeko askeagoa denez, poetikak izan lezake zer esanik. "Poesiak gauzak esan bai, baina nik uste dut askotan sujeritu egiten dituela, eta hori dantzara eramatea polita izateaz gain, agian bada bide bat ere", Jon Mayaren esanetan. "Dantza nolako diziplina den kontuan hartuta, nik uste aukera ematen duela poesiaren irakurketa bat egiteko eta gauzak sujeritzeko eta sentiarazteko beste lengoia baten bitartez". Apika, ideia berrien gabeziatik letorkeen diziplinen arteko nahasketatik harago doan bidea izan liteke, garai berrietako oholtek bilatzen duten lengoia eta bide berrien adierazlea.

KABIA LABORATEGIA

kegu hori ematen dela bai Euskal Herrian, baita kanpoan ere. Hemen Sarri eta bere poesia oso ezagunak dira, eta erabiltzen dugun dantza estiloarekin lagunduta bat egiten du jendearekin. Hego Amerikan edo Espainian egon garen lekuetan ordea, ez da ezaguna, kasu askotan lehenengo erreferentzia jaso dute ikuskizuna edo esku programaren bidez, baina ikusten da poemak haiengana ere iristen direla".

Emanaldi asko eskaini duen beste ikuskizuna da Le Petit Théâtre de Pain ekoiztutako *Aulki butsa*, oraindik Ondarroako, Durango eta Aulestiko plazak ezagutzear dituen lana. Ander Lipusek zuzendurik, eta Manex Fuchs eta Battitt Elizalde jokoan direlarik, tankera guztietako espazioetan taularatzeko pentsatua da, izan gaztetxeak ala antzokiak, jendearekiko gertutasunari sekula uko egin gabe. Fuchsen pertsonaiaren bakarrizketan

txertatu dituzte poemak, estetika propio baten barruan. "Sarrionandiaren hainbat liburutatik ebatsi eta torturatutako testuekin eginiko ekintza drama" da antzezlan, Fuchsen esanetan. "Lan bizia da, ez dugu sekulan bukatzen *Aulki butsa*ren sorkuntza. Aldi oro gauza txikiak mugitzen dira, poesia horrek hori permititzen baitu, askatasuna ematen baitu gaia edo materiala edo haragia beste manera batez erraiteko". Pertsonaia nagusiak energia handiz bilduko ditu poemak bere jokoan, eta umorez zein amorruez emango ditu bere kezka politikoko funtsezkoen islak. "Harrera izugarri beroa dugu beti, jendeak bai poetari bai poesia horri dion atxikimenduaren seinale. Bestalde guk eginiko dramaturgia horretan hemengo egoera aipatzen

denez, publikoak bere baitan ikusi behar ditu berriz gauzak, bere lekutik, bere aulkitik".

Ez dira zerrendako bakarrak. Berriki estreinatu du Le Théâtre du Versant konpainiak *Diaspora bidaian*, batez ere Bernardo Atxagaren *Bi letter jaso nituen oso denbora gutxian* eta Sarrionandiaren *Lagun izoztua* liburuetan oinarrituta. Izan ziren gehiago lehen ere, eta agian izango dira berriak. Aurtent leku askotan gogoratuko dute Sarrionandiak ihes egin zueneko eguna, haren literaturara behin eta berriz gerturatzeko aitzakia aparta. Literatura Eskolan ere Iñigo Aranbarriren eskutik Sarrionandiaren saiakera sakonki aztertu ostean haren narraziogintzari helduko diote martxoaren 27an Durangoko liburutegian Xabier Mendigurenen eskutik. Joseba Sarrionandiaren liburuek zabaldu duten komunikazioa paperezkoa den arren ez da paperera mugatzen. ■